

Hallituksen esitys Eduskunnalle kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevaan kansainväliseen yleissopimukseen liittyvän kuolemanrangaistuksen poistamisesta tehdyn toisen valinnaisen pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi Yhdistyneiden Kansakuntien 15 päivänä joulukuuta 1989 hyväksymän kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevaan kansainväliseen yleissopimukseen liittyvän toisen valinnaisen pöytäkirjan kuolemanrangaistuksen poistamisesta.

Pöytäkirjassa veloitetaan jokainen sopimusvaltio ryhtymään kaikkiin tarpeellisiin toimiin poistaakseen kuolemanrangaistuksen lainkäyttövaltansa alueella. Pöytäkirjassa ulotetaan sopimusevastaisten loukkausten kohteeksi joutuneiden henkilöiden valitusoikeus

sekä muiden sopimusvaltioiden oikeus tehdä toisen sopimusvaltion sopimusrikkomuksista ilmoitus ihmisoikeuskomitealle koskemaan myös tämän pöytäkirjan säännöksiä.

Pöytäkirja tulee kansainvälisesti voimaan kolmen kuukauden kuluttua siitä, kun kymmenes ratifioimis- tai hyväksymiskirja on talletettu Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerin huostaan. Esitykseen sisältyy lakiehdotus pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan samana ajankohtana kuin pöytäkirja.

YLEISPERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne ja asian valmistelu

Yhdistyneiden Kansakuntien piirissä on jo pitkään pyritty kieltämään kuolemanrangaistuksen käyttö järjestön jäsenvaltioissa. Jo vuoden 1948 Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus sisälsi rajoituksia kuolemanrangaistuksen käyttöön samoin kuin YK:n yleiskokouksen vuonna 1966 hyväksymässä kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa, joka tuli Suomen osalta voimaan 23 päivänä maaliskuuta 1976 (SopS 7—8/76). Yleissopimuksen 6 artikla sisältää määräykset jokaisen ihmisen synnynnäisestä oikeudesta elämään. Artiklan määräysten mukaan kuolemanrangaistus voidaan langettaa ai-

noastaan vakavimmista rikoksista rikoksen tekohetkellä voimassa olevan lain mukaan. Rangaistus voidaan panna täytäntöön vain toimivaltaisen tuomioistuimen lopullisen tuomion nojalla. Jokaisella kuolemaantuomitulla on oikeus anoa armahdusta tai tuomion muuttamista. Kuolemantuomiota ei saa langettaa alle 18-vuotiaiden henkilöiden tekemistä rikoksista eikä sitä saa panna täytäntöön raskaana olevan naisen osalta. Yleissopimus ei siis kiellä kuolemanrangaistuksen käyttöä, mutta asettaa sen käytölle pitkälle meneviä rajoituksia.

YK:n yleiskokous hyväksyi vuosina 1980 ja 1981 päätöslauselmat kuolemanrangaistuksen poistamista koskevan toisen lisäpöytäkirjan laatimisesta. Valmistelujen jälkeen pöytäkirja hyväksyttiin yleiskokouksen täysistunnossa 15

päivänä joulukuuta 1989 äänin 59—26. Pöytäkirjan hyväksymisen puolesta äänestivät muun muassa pohjoismaat. 48 valtiota pidättyi äänestämästä. Pöytäkirja avattiin allekirjoitettavaksi 13 päivänä helmikuuta 1990, jolloin sen allekirjoitti muun muassa Suomi. Tähän mennessä pöytäkirjan on allekirjoittanut noin 20 valtiota.

2. Esityksen taloudelliset ja organisatoriset vaikutukset

Esityksellä ei ole taloudellisia tai organisatorisia vaikutuksia.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Pöytäkirjan sisältö

1 artiklan mukaan ketään pöytäkirjan osapuolena olevan valtion lainkäyttövallan alaista henkilöä ei saa teloittaa. Osapuolet sitoutuvat ryhtymään kaikkiin tarpeellisiin toimenpiteisiin poistaakseen kuolemanrangaistuksen alueellaan.

2 artiklan mukaan pöytäkirjaan ei voida pääsääntöisesti tehdä varauksia. Sallittu on ainoastaan varauksia, jotka mahdollistaa kuolemanrangaistuksen tuomitsemisen sota-aikana. Perusteena kuolemanrangaistukselle voi olla vain erittäin vakava sota-aikana tehty sotilaallista luonnetta omaava rikos. Sopimusvaltio, joka tekee pöytäkirjaan sanotunlaisen varauksen, on velvollinen ilmoittamaan YK:n pääsihteerille kansallisen lainsäädäntönsä määräykset, joita sovelletaan sota-aikana. Varauksen tehneen sopimusvaltion on niin ikään ilmoitettava pääsihteerille sotatilankäynnin alkamisesta ja päättymisestä alueellaan.

Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen 40 artiklan mukaan sopimusvaltioiden on raportoitava säännöllisesti ihmisoikeuskomitealle yleissopimuksen tarkoittamista seikoista. Lisäpöytäkirjan *3 artikla* asettaa sopimusvaltiolle velvollisuuden liittää määräaikaisraportteihin tiedot myös tämän pöytäkirjan toimeenpanemisesta.

4 artiklan mukaan yleissopimuksen 41 artiklan mukainen selitys, jolla valtio on tunnustanut ihmisoikeuskomitean toimivallan vastaanottaa ja tutkia toisen sopimusvaltion tekemiä ilmoituksia, koskee myös tämän pöytäkirjan määräyksiä, ellei sopimusvaltio ilmoita toisin ratifioinnin tai liittymisen yhteydessä.

5 artikla sisältää edellisen artiklan kaltaisen määräyksen siitä, että ihmisoikeuskomitean

toimivalta vastaanottaa ja tutkia valtion lainkäyttöpiiriin kuuluvilta henkilöiltä tulleita ilmoituksia, ulottuu myös tämän pöytäkirjan määräyksiin, ellei sopimusvaltio ilmoita toisin ratifioinnin tai liittymisen yhteydessä.

6 artiklan mukaan pöytäkirjan määräyksiä sovelletaan kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevaa yleissopimusta täydentävinä määräyksinä. Artiklan toisen kappaleen viittaus yleissopimuksen 4 artiklaan sisältää sen, että tämän pöytäkirjan määräyksistä ei voida poiketa edes kansakunnan olemassaoloa uhkaavan hätätilan johdosta.

7—11 artikla sisältävät tavanomaiset loppumääräykset pöytäkirjan allekirjoittamisesta, ratifioimisesta ja sen voimaantulosta.

2. Voimaantulo

Pöytäkirjan 8 artiklan mukaan pöytäkirja tulee kansainvälisesti voimaan kolmen kuukauden kuluttua siitä, kun kymmenes ratifioimista tai liittymiskirja on talletettu Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerin huostaan. Jos pöytäkirja on tullut kansainvälisesti voimaan ennen Suomen ratifioimiskirjan tallettamista, pöytäkirja tulee Suomen osalta voimaan kolmen kuukauden kuluttua Suomen ratifioimiskirjan tallettamisesta. Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan samanaikaisesti pöytäkirjan kanssa.

3. Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus

Hallitusmuodon 6 §:n 1 momentin mukaan jokainen Suomen kansalainen on lain mukaan

turvattu hengen, kunnian, henkilökohtaisen vapauden ja omaisuuden puolesta. Kuolemanrangaistuksen käyttäminen rauhan aikana on poistettu Suomen oikeusjärjestelmästä vuonna 1949 annetulla lailla (728/49). Kuolemanrangaistus poistettiin kokonaan Suomen oikeusjärjestelmästä vuonna 1972 annetulla lailla (343/72).

Suomen valtiosisäinen lainsäädäntö ei näin ollen poikkeaa pöytäkirjan määräyksistä. Ratifioimalla pöytäkirjan Suomi sitoutuu kansainvälisestikin luopumaan kuolemanrangaistuksen käyttämisestä kaikissa olosuhteissa. Kysymys on yksilön kannalta keskeisestä ihmisoikeudesta, josta hallitusmuodon mukaan valtiosisäisesti on säädettävä lailla. Samalla sitoudutaan ulottamaan kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevalla kansainvälisellä yleissopimuksella perustettujen valvontaelinten toimivalta koskemaan myös pöytäkirjan määräyksiä. Mainitun yleissopimuksen aineelliset säännökset ja niiden noudattamiseksi luotu valvon-

tajärjestelmä on Suomessa hyväksytty lain tasolla. Peruskirjan määräykset on tämän vuoksi katsottava kuuluvan hallitusmuodon 33 §:ssä tarkoitettulla tavalla lainsäädännön alaan.

Edellä olevan perusteella ja hallitusmuodon 33 §:n mukaisesti esitetään,

että Eduskunta hyväksyisi ne New Yorkissa 13 päivänä joulukuuta 1989 tehdyn kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevaan kansainvälisen yleissopimukseen liittyvän kuolemanrangaistuksen poistamisesta tehdyn toisen valinnaisen pöytäkirjan määräykset, jotka vaativat Eduskunnan suostumuksen.

Koska pöytäkirja sisältää määräyksiä, jotka kuuluvat lainsäädännön alaan, annetaan samalla Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevaan kansainväliseen yleissopimukseen liittyvän kuolemanrangaistuksen poistamisesta tehdyn toisen valinnaisen pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

New Yorkissa 15 päivänä joulukuuta 1989 kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevaan kansainväliseen yleissopimukseen (SopS 7—8/76) liittyvän kuolemanrangaistuksen poistamisesta tehdyn toisen valinnaisen pöytäkirjan määräykset ovat, mikäli ne kuulu-

vat lainsäädännön alaan, voimassa niin kuin siitä on sovittu.

2 §

Tämä laki tulee voimaan asetuksella säädettävänä ajankohtana.

Helsingissä 16 päivänä marraskuuta 1990

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Ulkoasiainministeri *Pertti Paasio*

(Suomennos)

Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevaan kansainväliseen yleissopimukseen liittyvä toinen valinnainen

PÖYTÄKIRJA

kuolemanrangaistuksen poistamisesta

Tämän pöytäkirjan osapuolet, jotka uskovat, että kuolemanrangaistuksen poistaminen edistää ihmisarvoa ja ihmisoikeuksien jatkuvaa kehitystä;

palauttavat mieliin 10 päivänä joulukuuta 1948 hyväksytyn Ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen 3 artiklan ja 16 päivänä joulukuuta 1966 hyväksytyn kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 6 artiklan;

panevat merkille, että kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 6 artiklassa viitataan kuolemanrangaistuksen poistamiseen sen toivottavuuden selvästi osoittavalla tavalla;

ovat vakuuttuneita siitä, että kaikkien kuolemanrangaistuksen poistamista tarkoittavien toimenpiteiden on katsottava edistävän oikeut-ta elämään;

haluavat täten tehdä kansainvälisen sitoumuksen kuolemanrangaistuksen poistamiseksi;

ovat sopineet seuraavasta:

1 artikla

1. Ketään tämän valinnaisen pöytäkirjan osapuolena olevan sopimusvaltion lainkäyttövallassa olevaa henkilöä ei saa teloittaa.

2. Jokaisen sopimusvaltion on ryhdyttävä kaikkiin tarpeellisiin toimiin poistaakseen kuolemanrangaistuksen lainkäyttövaltansa alueella.

2 artikla

1. Tähän pöytäkirjaan ei saa tehdä varauksia. Sallittu on kuitenkin ratifiointin tai liittymisen yhteydessä tehty varauma, jonka mukaan kuolemanrangaistus voidaan tuomita sota-aikana seuraamukseksi erittäin vakavasta sota-aikana tehdystä sotilaallista luonnetta omaavasta rikoksesta.

Second Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights aiming at the abolition of the death penalty

The States parties to the present Protocol, Believing that abolition of the death penalty contributes to enhancement of human dignity and progressive development of human rights,

Recalling article 3 of the Universal Declaration of Human Rights adopted on 10 December 1948 and article 6 of the International Covenant on Civil and Political Rights adopted on 16 December 1966,

Noting that article 6 of the International Covenant on Civil and Political Rights refers to abolition of the death penalty in terms which strongly suggest that abolition is desirable,

Convinced that all measures of abolition of the death penalty should be considered as progress in the enjoyment of the right to life,

Desirous to undertake hereby an international commitment to abolish the death penalty,

Have agreed as follows:

Article 1

1. No one within the jurisdiction of a State party to the present Optional Protocol shall be executed.

2. Each State party shall take all necessary measures to abolish the death penalty within its jurisdiction.

Article 2

1. No reservation is admissible to the present Protocol except for a reservation made at the time of ratification or accession that provides for the application of the death penalty in time of war pursuant to a conviction for a most serious crime of a military nature committed during wartime.

2. Sopimusvaltion, joka tekee tällaisen varauman, on ratifioinnin tai liittymisen yhteydessä ilmoitettava Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerille asiaankuuluvat kansallisen lainsäädäntönsä määräykset, joita voidaan soveltaa sota-aikana.

3. Sopimusvaltion, joka on tehnyt tällaisen varauman, on ilmoitettava Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerille sotatilan alkamisesta tai päättymisestä alueellaan.

3 artikla

Tämän pöytäkirjan sopimusvaltioiden on liitettävä yleissopimuksen 40 artiklan mukaisesti ihmisoikeuskomitealle toimittamiinsa kertomuksiin tiedot toimenpiteistä, joihin ne ovat ryhtyneet pannakseen täytäntöön tämän pöytäkirjan määräykset.

4 artikla

Niiden yleissopimuksen sopimusvaltioiden osalta, jotka ovat antaneet 41 artiklan mukaisen selityksen, ihmisoikeuskomitean toimivalta vastaanottaa ja tutkia sellaisia ilmoituksia, joissa sopimusvaltio väittää, että toinen sopimusvaltio ei täytä velvoitteitaan, ulottuu tämän pöytäkirjan määräyksiin, ellei kyseinen sopimusvaltio ole toisin ilmoittanut ratifioinnin tai liittymisen yhteydessä.

5 artikla

16 joulukuuta 1966 hyväksytyyn kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevaan yleissopimukseen liittyvän (ensimmäisen) valinnaisen pöytäkirjan osapuolena olevien valtioiden osalta ihmisoikeuskomitean toimivalta vastaanottaa ja tutkia ilmoituksia lainkäyttövaltansa piiriin kuuluvilta henkilöiltä ulottuu tämän pöytäkirjan määräyksiin, ellei kyseinen valtio ole toisin ilmoittanut ratifioinnin tai liittymisen yhteydessä.

6 artikla

1. Tämän pöytäkirjan määräyksiä sovelletaan yleissopimusta täydentävinä määräyksinä.

2. Tämän pöytäkirjan 1 artiklan 1 kappalessa taatusta oikeudesta ei voida poiketa yleissopimuksen 4 artiklan nojalla. Tämä ei kuitenkaan estä tekemästä tämän pöytäkirjan 2 artiklan mukaista varaamaa.

2. The State party making such a reservation shall at the time of ratification or accession communicate to the Secretary-General of the United Nations the relevant provisions of its national legislation applicable during wartime.

3. The State party having made such a reservation shall notify the Secretary-General of the United Nations of any beginning or ending of a state of war applicable to its territory.

Article 3

The States parties to the present Protocol shall include in the reports they submit to the Human Rights Committee, in accordance with article 40 of the Covenant, information on the measures that they have adopted to give effect to the present Protocol.

Article 4

With respect to the States parties to the Covenant that have made a declaration under article 41, the competence of the Human Rights Committee to receive and consider communications when a State party claims that another State party is not fulfilling its obligations shall extend to the provisions of the present Protocol, unless the State party concerned has made a statement to the contrary at the moment of ratification or accession.

Article 5

With respect to the States parties to the (First) Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights adopted on 16 December 1966, the competence of the Human Rights Committee to receive and consider communications from individuals subject to its jurisdiction shall extend to the provisions of the present Protocol, unless the State party concerned has made a statement to the contrary at the moment of ratification or accession.

Article 6

1. The provisions of the present Protocol shall apply as additional provisions to the Covenant.

2. Without prejudice to the possibility of a reservation under article 2 of the present Protocol, the right guaranteed in article 1, paragraph 1, of the present Protocol shall not be subject to any derogation under article 4 of the Covenant.

7 artikla

1. Tämä pöytäkirja on avoinna allekirjoittamista varten kaikille valtioille, jotka ovat allekirjoittaneet yleissopimuksen.

2. Tämän pöytäkirjan voi ratifioida jokainen valtio, joka on ratifioinut yleissopimuksen tai liittynyt siihen. Ratifioimiskirjat on talletettava Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerin huostaan.

3. Tämä pöytäkirja on avoinna liittymistä varten kaikille valtioille, jotka ovat ratifioineet yleissopimuksen tai liittyneet siihen.

4. Liittyminen tapahtuu tallettamalla liittymiskirja Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerin huostaan.

5. Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerin tulee tiedottaa jokaisesta ratifioimis- tai liittymiskirjan tallettamisesta kaikille valtioille, jotka ovat allekirjoittaneet tämän pöytäkirjan tai liittyneet siihen.

8 artikla

1. Tämä pöytäkirja tulee voimaan kolmen kuukauden kuluttua siitä, kun kymmenes ratifioimis- tai liittymiskirja on talletettu Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerin huostaan.

2. Jokaisen valtion osalta, joka ratifioi tämän pöytäkirjan tai liittyy siihen kymmenennen ratifioimis- tai liittymiskirjan tallettamisen jälkeen, tämä pöytäkirja tulee voimaan kolmen kuukauden kuluttua sen oman ratifioimis- tai liittymiskirjan tallettamispäivästä.

9 artikla

Tämän pöytäkirjan määräykset ulottuvat liittovaltioiden kaikkiin osiin ilman mitään rajoituksia tai poikkeuksia.

10 artikla

Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerin tulee ilmoittaa kaikille yleissopimuksen 48 artiklan 1 kappaleessa tarkoitetuille valtioille seuraavat tiedot:

a) tämän pöytäkirjan 2 artiklan mukaiset varaukset ja ilmoitukset;

b) sen 4 ja 5 artiklan mukaiset ilmoitukset;
c) 7 artiklan mukaiset allekirjoitukset, ratifioinnit ja liittymiset;

d) tämän pöytäkirjan 8 artiklan mukaisen voimaantulopäivämäärän.

Article 7

1. The present Protocol is open for signature by any State that has signed the Covenant.

2. The present Protocol is subject to ratification by any State that has ratified the Covenant or acceded to it. Instruments of ratification shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations.

3. The present Protocol shall be open to accession by any State that has ratified the Covenant or acceded to it.

4. Accession shall be effected by the deposit of an instrument of accession with the Secretary-General of the United Nations.

5. The Secretary-General of the United Nations shall inform all States that have signed the present Protocol or acceded to it of the deposit of each instrument of ratification or accession.

Article 8

1. The present Protocol shall enter into force three months after the date of the deposit with the Secretary-General of the United Nations of the tenth instrument of ratification or accession.

2. For each State ratifying the present Protocol or acceding to it after the deposit of the tenth instrument of ratification or accession, the present Protocol shall enter into force three months after the date of the deposit of its own instrument of ratification or accession.

Article 9

The provisions of the present Protocol shall extend to all parts of federal States without any limitations or exceptions.

Article 10

The Secretary-General of the United Nations shall inform all States referred to in article 48, paragraph 1, of the Covenant of the following particulars:

(a) Reservations, communications and notifications under article 2 of the present Protocol;

(b) Statements made under its articles 4 or 5;
(c) Signatures, ratifications and accessions under its article 7;

(d) The date of the entry into force of the present Protocol under its article 8.

11 artikla

1. Tämä pöytäkirja, jonka arabian-, kiinan-, englannin-, ranskan-, venäjän- ja espanjankieliset tekstit ovat yhtä todistusvoimaisia, on talletettava Yhdistyneiden Kansakuntien arkistoon.

2. Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerin on toimitettava tämän pöytäkirjan oikeiksi todistetut jäljennökset kaikille yleissopimuksen 48 artiklassa tarkoitetuille valtioille.

Article 11

1. The present Protocol, of which the Arabic, Chinese, English, French, Russian and Spanish texts are equally authentic, shall be deposited in the archives of the United Nations.

2. The Secretary-General of the United Nations shall transmit certified copies of the present Protocol to all States referred to in article 48 of the Covenant.